

EXPONÁT MĚSÍCE LEDNA - Bicykl zn. PREMIER

Pozornost návštěvníků dačického muzea poutá v historické expozici anglické vysoké kolo zn. PREMIER, vyrobené v Coventry v Anglii kolem roku 1884. Záměrně je v expozici postaveno vedle mapy s památkami v okolí a doporučujeme ho využít k výletům.

Ovšem není vůbec jednoduché na takové kolo nasednout a zkušený cyklista tvrdí, že nejhorší je z takového kola seskočit. Často prý také k povinné výbavě původních bicyklistů patřil i bičík na odhánění dobytka, psů a koček z cesty.

Vysoké kolo je druh velocipédu s velkým předním kolem a mnohem menším kolem zadním. Byl to oblíbený nástupce takzvaného kostitřasu neboli vylepšené draisiny a předchůdce mnohem bezpečnějšího jízdního kola dnešního typu. Byl to první dopravní prostředek nazývaný bicykl.

V roce 1869 sestrojil pařížský mechanik Eugène Meyer první vysoké kolo, přičemž použil kolo s drátěným výpletem, a získal tak jako první patent na využití drátových kol u bicyklů.

Kolem roku 1870 začal Angličan James Starley, uváděný jako otec průmyslové výroby jízdních kol, vyrábět bicykly založené na principu francouzského kostitřasu, ale s předními koly, jejichž velikost se neustále zvětšovala. Velká přední kola o průměru až 1,5 m totiž umožňovala rychlejší jízdu.

V roce 1878 začal nedaleko amerického Bostonu s výrobou kol Albert Pope, čímž spustil průmyslovou výrobu jízdních kol v Americe.

Jak se zdokonalovala kola, začaly se objevovat první závody na kolech. První závody na vysokých kolech se konaly v roce 1868 na trase Paříž-Rouen. V roce 1893 byla založena světová cyklistická federace. Cyklistika je již od prvních her součástí olympijského programu. Roku 1903 se konal první ročník Tour de France, 1909 Giro Italia. V roce 1893 bylo první mistrovství světa v dráhové a v roce 1921 první mistrovství v silniční cyklistice.

U nás je jistě nejznámější v jízdě na vysokém kole Josef Zimovčák, několikanásobný mistr světa i ČR v jízdě na vysokém kole. Na tomto kole ujel i celou trasu Tour de France ve stejných denních dávkách jako profesionální závodníci.

EXPONÁT MĚSÍCE PROSINCE - Svatební praporec z obce Heřmanec z roku 1855

Svatební praporec je specifická lidová výšivka patřící mezi lidový obřadní textil. Vyskytoval se především v oblasti moravského a českého Horácka a hrál důležitou obřadní a zábavní roli v lidovém svatebním obřadu hlavně v průběhu 19. století.

Nachází se ve sbírkách jen několika málo muzeí u nás: v Telči (16 kusů), Dačicích (3), Počátkách (3), J. Hradci (4), NM v Praze (4) a v MZM v Brně (2).

Tato lidová výšivka byla většinou čtvercového nebo obdélníkového tvaru, zdobená třásněmi. Patřila do majetku obce a některé byly jménem obce označeny i datovány.

Praporce byly vyšívány bavlnou nebo vlnou. Z motivů obsahují nevěstu, ženicha, kolébku s miminkem, svatebčany. Používaly se buď v době, kdy si nevěsta převážela výbavu do vsi, kam se přivdala (výbava se praporcem přehazovala).

Dále, a to je známější, tímto praporem vítaly vdané ženy ze vsi mezi sebe danou nevěstu a praporec nesla na žerdi většinou nejmávanější žena v obci.

EXPONÁT MĚSÍCE LISTOPADU - Sváteční ženský horácký kroj pro vdanou ženu

Sváteční ženský horácký kroj pro vdanou ženu (je s čepcem) vznikl obnovením horáckého kroje po druhé světové válce. V roce 1946 v něm vítaly dačické ženy prezidenta dr. Eduarda Beneše.

Pro horácký kroj je typická bílá výšivka, která vždy vychází na plenách a zástěrkách z jednoho rohu – srdíčka, květináče apod. a dál se rozvětňuje. Límečku se říkalo „krádlík“, na čepci je uvázána tzv. půlka, to znamená šátek pouze ve tvaru trojúhelníku, který je vyšit barevnou výšivkou.

Původní horácký ženský kroj se nosil na Dačicku do konce 19. století, ale podle dobových fotografií se objevuje ještě v nedaleké obci Chlumecko kolem roku 1920.

Tento kroj patřil paní Julii Zdražilové (Šicnerové) z Dačic, která ho také sama vyšivala.

EXPONÁT MĚSÍCE ŘÍJNA - Ruka s mečem

byla symbolem dačického soudního práva, Dačice měly i právo hrdelní, popravy oběšením nebo setnutím se konaly na šibeničním vrchu. (Pranýř, stínadlo a šibenice se odstranily v roce 1789).

Od dačického soudu nebylo odvolání k žádné další soudní instanci jen ke králi českému.

Město si toto privilegium žárlivě střežilo. Ruka s mečem se vyvěšovala až do druhé světové války na staré radnici v době konání jarmarků a trhů – symbol městského práva, upozorňovala vlastně na to, že každý bude za špatné činy potrestán. (Ruka s mečem se vyvěšovala na radnici již v 16. století).

EXPONÁT MĚSÍCE ZÁŘÍ - Dačický graduál

Graduál = liturgická kniha obsahující tzv. antifony – bohoslužebné zpěvy před žalmy a po žalmech pro sólový zpěv a mešní sborové zpěvy. Tyto knihy byly opatřeny notami a často bohatě zdobeny malbami, iniciálami. Vedle tištěných knih vznikaly tyto rukopisné liturgické knihy na zakázku měst, různých spolků a bratrstev.

Městské muzeum a galerie v Dačicích má ve svých sbírkách unikátní ručně psaný a malovaný kancionál, tzv. Dačický graduál. Tato cenná písácká a iluminátorská památka dokumentuje bohatě rozvinutou uměleckou produkci Dačic v 16. století.

Dačický graduál je rozsáhlé dílo s 500 listy, které obsahuje české náboženské zpěvy ve sledu církevního roku s notami a nádhernými iniciálami. Texty i ilustrace psal a maloval v letech 1586-87 Jan Lucian, zvaný Voják, jak je zaznamenáno na konci Graduálu: „od Jana Luciana jináč Vojáka, dokonán l. 1587 v den sv. Mauricia.“

Kancionál byl pořízen na náklady dačického měšťana Petra Czundlíka. Jméno zakladatelovo je uvedeno: „nákladem slovutného pana Petra Czundlíka, měšťanina města Dačic.“

Zhotovení samotného graduálu započalo patrně současně se stavbou renesanční městské věže a s přístavbou literátského kůru, neboť byl psán pro literátské bratrstvo při farním dačickém chrámu sv.

Vavřince. Měšťané z literátského bratrstva se scházeli k církevním zpěvům a právě výpravné zpěvníky se stávaly jedním z projevů měšťanské kultury. Literátský spolek dačický byl několikrát obnovován a zachoval se v Dačicích až do 19. století. Dačický graduál je velká kniha v mohutné původní vazbě, jejíž desky z bukového dřeva jsou potaženy světlou vepřovicí a ozdobeny slepotiskem, zároveň jsou opatřeny masivním odlévaným kováním.

Na prvním listu Graduálu je namalován znak tehdejšího pána na Dačicích – Oldřicha Krajíře z Krajku a na druhém listu je znak města Dačic. Později, nepochybně v 17. století, byly z rukopisu vyříznuty listy o M. Janu Husovi. Osud Dačického graduálu byl později dosti spletitý. Město Dačice odevzdalo tuto památku 28. července 1819 k uschování do tehdejšího Františkánského musea v Brně, vymíňujíc si, že „kdyby v budoucnosti museum přestalo býti ochranným místem vlasteneckých starožitností a památek, aby tento graduál, městu Dačicím patřící, opět tam byl vrácen.“ Naštěstí se zásluhou PhDr. Františka Křížka vrátil zpět do Dačic a stal se součástí sbírek Dačického městského archivu, později (v r. 1960) Městského muzea a galerie v Dačicích. Město tedy získalo vzácnou památku zpět, ale ukázalo se, že je nutno ji zároveň restaurovat a zachovat tak pro generace příští. Málokdo mohl v době vzniku rukopisu tušit, že největším nepřítelem existence této knihy se stane právě látka, kterou byl psán – železoduběnkový inkoust. Během let totiž docházelo ke korozi tohoto inkoustu, který chemicky narušoval papír a způsoboval vypadávání textu i některých barev iluminací rukopisu. Díky pochopení ze strany restaurátorského oddělení Národní knihovny v Praze a především za finanční podpory – grantu ministerstva kultury ČR – byl Dačický graduál v roce 1994 restaurován a ošetřen tak, aby se jeho stav nemohl nadále zhoršovat.

EXPONÁT MĚSÍCE SRPNA - Sovětské okupační jednotky v Dačicích 21. srpna 1968

Fotogalerie z invaze sovětských vojsk před 50 lety

EXPONÁT MĚSÍCE - ČERVEN / ČERVENEC - Plán města Dačic

V roce 1895 nakreslil městský strážník Jan Metoděj Žahourek plán města Dačic. Zachycuje podobu města se všemi jeho částmi, ulicemi, číslováním domů a je vhodnou pomůckou pro celkovou orientaci ve městě na konci 19. století.

Na vyobrazení se již setkáváme s rozdělením města a číslováním jednotlivých domů po roce 1884. Městské zastupitelstvo schválilo 29. srpna 1884 rozdělení města, pojmenování jednotlivých ulic a zavedlo i nové číslování domů. V souvislosti s tím byly pořízeny tabulky, které označovaly náměstí a jednotlivé ulice. Město bylo rozděleno na: I. Vnitřní město počínaje starou radnicí jako č. 1, II. Antonínské předměstí, III. Stráňské předměstí, IV. Hradecké předměstí.

Části města a ulice byly pojmenovány následovně: Dolní náměstí, Horní náměstí, Kostelní náměstí (před dnešní poštou), Telecká ulice, Krajířova ulice (spojující obě hlavní náměstí, dnešní Göthova), Neulingerova ulice, Hlanišťata, Jemnická ulice, Kapetova ulice, Hradecká ulice, Karlova ulice (dnešní Pantočkova), Antonínská ulice, Berkova ulice (směrem na Hradištko), Na Peráčku a Do stodol (dnešní Komenského).

Plán města obsahuje i řadu informací. Mimo jiné počty domů v jednotlivých částech. Vnitřní město – 152, Antonínské předměstí – 60, Stráňské předměstí – 58, Hradecké předměstí – 90. Celkem uvádí Žahourek 360 domů ve městě s celkovým počtem obyvatel 2 629.

Ve městě bylo v této době 32 krámků obchodních i řemeslných, 2 kavárny, 13 hostinců a 2 nálevny piva. V horní frontě domů na Dolním náměstí sídlily tyto úřady: na č. 1 na staré radnici byl okresní soud, na č. 2 obecná škola, na č. 3 městský úřad, na č. 4 okresní hejtmanství.

EXPONÁT MĚSÍCE KVĚTNA - Tabulka o vybírání mostního mýta přes řeku Dyji

Dřevěná tabulka se stříškou dokládá existenci mostu a vybírání poplatku za jeho přejezd. Obsahuje tento nápis:

LÉTA 1570 OD MOSTU MĚSTA DAČIC. KDO CHCE PŘES NĚJ POTAHEM A NÁKLADEM JETI, MÁ DÁTI NA OPRAVU MOSTU 1 KREJCAR, OD PŮL VOZU ANEB SANÍ PŮL KREJCARU. KDO BY PAK MIMO MOST DOLE JEL, NENÍ POVIN OD MOSTU NIC DÁTI.

KDO BY PAK TAKOVOU POVINNOST NEDAL, BUDE POKUTOVÁN. PRO LEPŠÍ TOHO JISTOTU PEČEŤ MĚSTSKÚ JSME PŘITISKNOUT DALI. ACTUM UT SUPRA.

PURKMISTR MĚSTA DAČIC.

EXPONÁT MĚSÍCE DUBNA - Střelecký terč dačických ostrostřelců

Dobová scéna, olej na dřevě, přelom 18. a 19. století

Městský sbor dačických ostrostřelců byl založen v roce 1798. V téže roce si dačičtí ostrostřelci postavili za Telčskou bránou (v místech pozdější městské cihelny) střelnici, kde se bavili střelbou do malovaných dřevěných střeleckých terčů. Ostrostřelci také vlastnili žlutozeleně pruhovaný prapor, který používali při městských slavnostech. Obdobně užívali uniformy (zelený frak s červenými výložkami, jelenicové žluté kalhoty a ohrnuté klobouky), ozbrojeni byli tesáky a ručnicemi. Již v roce 1810 se dačičtí ostrostřelci rozešli, střelnice byla prodána měšťanu a bývalému ostrostřelci Josefu Dienstlovi.

Ve sbírkách muzea je celkem dochováno osm střeleckých terčů, které jsou restaurovány a tři jsou umístěny ve stálé historické expozici.

EXPONÁT MĚSÍCE BŘEZNA - Malovaná cechovní truhlice kožešníků z roku 1740

Patří mezi vzácné cechovní památky ve sbírkách muzea, které dokumentují bohatou historii dačických cechů. Truhlici darovala do sbírek muzea paní A. Dvořáková z Dačic v roce 1965.

Je známo, že prvním cechem, kterému byly uděleny v Dačicích cechovní stanovy, byl cech řeznický. Jindřich Krajíř z Krajku udělil dačickým řezníkům 10. října 1526 na hradě Cornštejně artikule, aby se jimi řídili, mohli se v Dačicích usazovat a provozovat své řemeslo.

Cech kožešníků v Dačicích získal své cechovní artikule o něco později, v roce 1585, a patřil k hojně zastoupeným řemeslům ve městě. Základy kožešnického řemesla jsou všeobecně velmi staré, vždyť

kožešina je nejstarším materiálem pro zhotovení oděvů. Dačický cech se řídil obdobnými pravidly jako kožešníci v Třebíči. V těch bylo mimo jiné stanoveno, že každý tovaryš, který se chtěl stát mistrem kožešnického řemesla, musel nejdříve v Dačicích pracovat nejméně jeden rok u některého z mistrů. Poté mohl předstoupit před cechmistry a mistry s ukázkou svého díla a výučním listem a musel slíbit poslušnost cechu. V té době musel být již ženatý. Když chtěl do cechu vstoupit syn některého z mistrů, musel dát do cechovní pokladny 1 zlatý a postupně poplatky přibývaly dle dalších pravidel.

Právě cechovní pokladna sloužila k uložení těchto poplatků a také k uložení důležitých cechovních listin. Při založení kožešnického cechu byl založen i rejstřík, do kterého se měli zapisovat všichni učedníci, zejména u kterého mistra se učili a vyučili. V roce 1585 měl cech celkem 9 mistrů. Noví cechmistrů byli voleni jednou za dva roky a při té příležitosti byla také předávána cechovní pokladna. Exponát měsíce Na listině s výpisem cechovních artikulů z roku 1585 je přitištěna i pečeť kožešnického cechu. Jedná se o dělený štít s cechovním znamením – dolní část je potažená kožešinou a v horní části je holubice, která drží v zobáčku ratolest. Znak v této podobě je možno vidět i na víku cechovní truhlice kožešníků z roku 1740.

Ve druhé polovině 16. století došlo k nebývalému rozkvětu města jak po stránce stavební, tak i po stránce rozvoje řemesel. Dačice byly sídelním místem Krajířů z Krajku a to významně pomohlo jejich rozvoji. Vedle řezníků, kožešníků byli ve městě nejvíce zastoupeni tkalci (artikule 1588), soukeníci (1592), ševci, barvíři (1562), koželuhové, krejčí, pekaři s mlynáři, kováři, koláři, bednáři, zámečníci, hrnčíři, ale i kloboučníci, mydláři, cihláři, sedláři, pasíři, mečíři, provazníci, řemenáři, krumplíři, punčocháři a další.

EXPONÁT MĚSÍCE ÚNORA - Dačický nález mincí z roku 1961 – groše, haléře, krejčary...

Ražby mincí pocházejí z let 1514 – 1620. Nádoba s mincemi byla ukryta na počátku třicetileté války. Mince byly nalezeny 22. června 1961 při zemních pracích v zahradě domu č. 91/I v Dačicích. Celkem bylo nalezeno v rozbité nádobě 355 mincí, které byly předány do dačického muzea. Zpracoval je a popsal PhDr. František Křížek, tehdejší ředitel muzea, výborný numismatik a archeolog.